

Analyse, inform and activate

LAKA

Analyseren, informeren, en activeren

Stichting Laka: Documentatie- en onderzoekscentrum kernenergie

De Laka-bibliotheek

Dit is een pdf van één van de publicaties in de bibliotheek van Stichting Laka, het in Amsterdam gevestigde documentatie- en onderzoekscentrum kernenergie.

Laka heeft een bibliotheek met ongeveer 8000 boeken (waarvan een gedeelte dus ook als pdf), duizenden kranten- en tijdschriften-artikelen, honderden tijdschriftentitels, posters, video's en ander beeldmateriaal. Laka digitaliseert (oude) tijdschriften en boeken uit de internationale antikernenergie-beweging.

De [catalogus](#) van de Laka-bibliotheek staat op onze site. De collectie bevat een grote verzameling gedigitaliseerde [tijdschriften](#) uit de Nederlandse antikernenergie-beweging en een verzameling [video's](#).

Laka speelt met oa. haar informatie-voorziening een belangrijke rol in de Nederlandse anti-kernenergiebeweging.

The Laka-library

This is a PDF from one of the publications from the library of the Laka Foundation; the Amsterdam-based documentation and research centre on nuclear energy.

The Laka library consists of about 8,000 books (of which a part is available as PDF), thousands of newspaper clippings, hundreds of magazines, posters, video's and other material. Laka digitizes books and magazines from the international movement against nuclear power.

The [catalogue](#) of the Laka-library can be found at our website. The collection also contains a large number of digitized [magazines](#) from the Dutch anti-nuclear power movement and a [video-section](#).

Laka plays with, amongst others things, its information services, an important role in the Dutch anti-nuclear movement.

Appreciate our work? Feel free to make a small [donation](#). Thank you.

www.laka.org | info@laka.org | Ketelhuisplein 43, 1054 RD Amsterdam | 020-6168294

Borselse *voorwaarden* 2023

Voorwoord

Met gepaste trots presenteren wij ons zorgvuldig samengestelde voorwaardenpakket. Voor u liggen de Borselse Voorwaarden.

Eind 2022 werd Borssele door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat aangewezen als voorkeurslocatie voor twee nieuwe kerncentrales. Daarnaast komen er veel ontwikkelingen op onze gemeente af die te maken hebben met de landelijke energietransitie. Elektriciteitskabels van Wind op Zee-parken landen hier aan, er komt een nieuw hoogspanningsstation in het Sloegebied en een 380kV verbinding met Zeeuws-Vlaanderen.

Het college van B&W en de gemeenteraad hebben het besluit genomen om een gelote groep inwoners en een vertegenwoordiging van dorpsraden voorwaarden te laten opstellen voor de eventuele komst van negen (energie)projecten. Dit resulteerde in de Borselse Voorwaarden Groep. Als gemixt en levendig gezelschap hebben wij in vijf bijeenkomsten, onder leiding van participatiebureau EMMA, het voorliggende voorwaardenpakket samengesteld.

Vanuit onze diepgaande betrokkenheid bij de lokale gemeenschap hebben wij een investering gedaan in tijd en kennis. Dit voorwaardenpakket weerspiegelt de behoeften en verwachtingen van de inwoners van Borsele. Met deze voorwaarden willen wij onze leefbaarheid, de lokale economie en het welzijn van onze inwoners hooghouden, bevorderen en beschermen.

Voor deelnemers aan de Borselse Voorwaarden groep gold dat meedoen in dit proces niet automatisch betekent dat men voorstander is van de komst van één of meerdere van de negen (energie)projecten.

Als Borselse Voorwaarden Groep begrijpen wij dat duidelijke en eerlijke afspraken essentieel zijn voor het bevorderen van een harmonieuze en bloeiende samenleving. Ons voorwaardenpakket is zorgvuldig ontwikkeld door 100 inwoners van de gemeente Borsele, ondersteund door een team van lokale experts, met inachtneming van wet- en regelgeving, ethiek en de behoeften van alle betrokken partijen.

De aanwezigheid van demissionair minister Rob Jetten voor Klimaat en Energie, burgemeester Gerben Dijksterhuis, wethouders en de gemeenteraad bij delen van de bijeenkomsten, laat zien dat zij belang hechten aan de Borselse Voorwaarden.

Namens de Borselse Voorwaarden Groep willen we onze oprechte dankbaarheid uitspreken aan iedereen die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van de voorwaarden.

Wij nodigen iedereen uit om dit document grondig te bestuderen en te omarmen. We vragen initiatiefnemers, ontwikkelaars en politici om zorgvuldig, respectvol en serieus om te gaan met onze voorwaarden.

De Borselse Voorwaarden Groep

Inhoud

Voorwoord	3
1. Inleiding.....	5
2. Terugblik op bezoek Hinkley Point C en omgeving	7
3. Borselse Voorwaarden	10
Voorwaardenpakket 1: Bouwruimte en logistiek	11
Voorwaardenpakket 2: Veiligheid en gezondheid	16
Voorwaardenpakket 3: Klimaat, energie en duurzaamheid	23
Voorwaardenpakket 4: Landschap, natuur en recreatie	27
Voorwaardenpakket 5: Communicatie en draagvlak.....	33
Voorwaardenpakket 6: (Bouw)overlast	37
Voorwaardenpakket 7: Eigenaarschap	41
Voorwaardenpakket 8: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen	43
Voorwaardenpakket 9: Onderwijs, kennis en economische ontwikkeling.....	50
Voorwaardenpakket 10: Compensatie en schadeloosstelling	53
4. Samenstelling en proces.....	60
Tot slot	67

1. Inleiding

Er komen grote (energie)projecten af op de gemeente Borsele. De gemeente bepaalt niet of en waar deze projecten komen, daarover gaat de rijksoverheid. De gemeente Borsele wil zich wel goed voorbereiden en heeft daarom inwoners gevraagd voorwaarden op te stellen voor de eventuele komst van deze projecten. Wat is er bijvoorbeeld nodig voor het landschap, de leefbaarheid en veiligheid in Borsele als er nieuwe energieprojecten bij komen? Om deze reden is er besloten om de Borselse Voorwaarden Groep (BVG) samen te stellen met gelote inwoners en vertegenwoordigers van de dorpsraden, ondersteund door Lokale Experts.

Deze groep van 100 inwoners werkte in vijf bijeenkomsten aan de Borselse Voorwaarden. De gemeenteraad beschouwt de voorwaarden als zwaarwegend advies. De gemeenteraad stelt de Borselse Voorwaarden uiteindelijk vast. Na vaststelling, bundelt de gemeente haar voorwaarden met die van de provincie Zeeland. De provincie en gemeente Borsele voeren de onderhandelingen met de rijksoverheid bij nieuwe energieprojecten.

De voorwaarden gaan over de eventuele komst van 9 (energie)projecten:

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland (inclusief waterstoffabriek)
9. Central Gate

Voor project 3, 4 en 5 geldt dat dit ook gaat over de eventuele bijkomende convectorstations en verbindingen. Project 9 is geen initiatief van het Rijk, maar een project van North Sea Port. De wens vanuit North Sea Port is om een vrachtwagenparkeerplaats met voorzieningen aan te leggen buiten 't Sloegebied. Een mogelijk ander project is de aanleg van een LNG-terminal. Aangezien er een grote mate van onzekerheid is over de komst en de locatie is dit project niet benoemd. Mocht dit project doorgaan, dan gelden de voorwaarden ook voor dit project.

Vraagstelling

De gemeente Borsele bepaalt niet of de negen grote energieprojecten doorgang vinden in de gemeente Borsele, maar stelt wel voorwaarden op voor het Rijk en andere initiatiefnemers. Daarom luidt de vraagstelling: Welke voorwaarden stelt de BVG voor de eventuele komst van de negen grootschalige energieprojecten naar de gemeente Borsele?

College van B&W en gemeenteraad

Het college van B&W en de gemeenteraad namen het besluit om een gelote groep inwoners en een vertegenwoordiging van dorpsraden de voorwaarden te laten opstellen. In april 2023 stelde de gemeenteraad het Plan van Aanpak Borselse Voorwaarden vast. Tijdens de eerste, de derde en de vijfde bijeenkomst waren leden van het college en de gemeenteraad kort aanwezig om een impressie te krijgen van de bijeenkomsten. De groep overhandigde de voorwaarden aan burgemeester Gerben Dijksterhuis, als voorzitter van het college van B&W en de gemeenteraad.

Bezoek Hinkley Point C

Begin september, voorafgaand aan de derde bijeenkomst van de BVG, brachten zeven deelnemers een bezoek aan Hinkley Point C in het Verenigd Koninkrijk, waar twee nieuwe kerncentrales worden gebouwd. Deze groep presenteerde hun inzichten en ervaringen aan de BVG. Hun verslag is ook onderdeel van deze rapportage.

Borsele: gemeente van contrasten

De gemeente Borsele ligt in het midden van de provincie Zeeland, in het zuidwesten van Nederland. Borsele is een gemeente van contrasten. De gemeente heeft een schitterend landschap en prachtige natuur, maar ook een vitaal zeehaven- en industriegebied. Er is rust en ruimte, maar ook dynamiek en bedrijvigheid.

Natuur in Borsele

We hebben unieke natuur in de gemeente Borselse. De Westerschelde (-estuarium) is een door Europa speciaal beschermd natuurgebied (Natura 2000) inclusief het bijzondere Kalootstrand. Dit strand ligt ten westen van de kern Borssele en naast de bestaande kerncentrale. Het is het enige gebied in Zuid-Beveland waar spontane duinvorming plaatsvindt. Niet voor niets heeft Borsele de status van 'landschapspark'. Het is hier heerlijk wandelen, fietsen, sporten of zwerven over de kronkelige bloemendijkjes, door de uitgestrekte polders en pittoreske dorpen. Je hebt er zicht op historische boerderijen, eeuwenoude weeltjes, op de Westerschelde of op één van de talrijke boomgaarden. Met zo'n 1.600 hectare aan fruitgaarden is Borsele de grootste fruitteeltgemeente van Nederland. Vanwege de bijzondere landschapswaarden, zichtbare indijkingsgeschiedenis en uniek heggenlandschap, is een groot deel van het gemeentelijk grondgebied aangewezen als Waardevol Cultuurlandschap.

Bedrijvigheid in Borsele

Tegelijkertijd ligt het grensoverschrijdende zeehavengebied North Sea Port, waartoe ook de havens van Gent, Terneuzen en Vlissingen behoren, gedeeltelijk op Borselse grond. In dát deel van Borsele gaat het licht nooit uit en is er altijd wat te doen. Hier vinden activiteiten plaats als offshore-industrie, olieraffinage en op- en overslag van onder meer fruit, metaal, hout en erts. De enige kerncentrale van ons land is er te vinden en het is ook de plek waar stroom van zee aan land komt. De mensen die beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt in de regio, worden bijna allemaal volledig ingezet. Er is sprake van een krappe arbeidsmarkt. Zo dreigen er personeelstekorten in de techniek, het onderwijs en de bouw.

Ieder dorp een eigen karakter

Zo'n 23.000 inwoners noemen Borsele hun thuis. Zij wonen in één van de vijftien dorpen die de gemeente Borsele kleur geven. Ieder dorp heeft zijn eigen karakter. Van het grootste dorp Heinkenszand, met zo'n 5.500 inwoners, tot het kleinste dorp Ellewoutsdijk met 380 inwoners. Voor ieder dorp geldt: de leefkwaliteit is van groot belang. Dat vind je terug in de onderlinge samenhang, het omkijken naar elkaar, elkaar kunnen ontmoeten in een dorps huis of bij een vereniging, de evenementen en activiteiten die inwoners voor én met elkaar organiseren. Zo zorgen ze er samen voor dat het voor jong en oud goed wonen, werken en leven is in de gemeente Borsele. Uit de monitor Brede Welvaart in 2023 van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat de Borselse inwoners het gelukkigst zijn van heel Zeeland. Op de landelijke lijst is Borsele terug te vinden op de negende plaats.

De gemeente telt 15 dorpen: Baarland, Borssele, Driewegen, Ellewoutsdijk, 's-Gravenpolder, 's-Heer Abtskerke, 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kwadendamme, Lewedorp, Nieuwdorp, Nisse, Oudelande en Ovezande. De gemeente heeft een oppervlakte van zo'n 19.000 hectare, waarvan een groot gedeelte (circa 4.000 hectare) uit water bestaat, de Westerschelde.

2. Terugblik op bezoek Hinkley Point C en omgeving

Zeven deelnemers vanuit de BVG gingen op 6, 7 en 8 september 2023 naar Engeland. Daar zijn twee kerncentrales in aanbouw, genaamd Hinkley Point C. De groep wilde ervaren en horen van omwonenden, ondernemers en organisaties wat het betekent als er kerncentrales in een omgeving worden gebouwd. Daarbij ging de groep ook op zoek naar wat we kunnen leren van de Engelse situatie. Hun bevindingen deelden zij tijdens de derde BVG-bijeenkomst op 11 september. Hun kennis en ervaringen kwamen tijdens het verdere traject goed van pas. Ze konden goed inschatten welke voorwaarden belangrijk zijn. De groep bleef daarbij neutraal in het standpunt over kernenergie. Hieronder het verslag.

Realistisch beeld

Het bezoek aan de omgeving waar Hinkley Point C wordt gebouwd was heel positief, nuttig en leerzaam. We bezochten de bouwwerf, een opleidingsinstituut, de Hinkley campus waar veel werknemers waren gehuisvest en één van de parkeerterreinen vanwaar de pendeldiensten vertrekken. Daarnaast hebben we gesproken met politie, beveiliging, een makelaar, boer, dorpsraad en veel inwoners. Doordat we veel verschillende inwoners, ondernemers en organisaties hebben gesproken, hebben we zeker het idee dat we het eerlijke en echte verhaal te horen hebben gekregen. Hierdoor hebben wij een realistisch beeld gekregen van de Engelse situatie.

Verschillen

Tussen Zeeland en Somerset bestaan grote verschillen in demografie, infrastructuur, landschap en werkgelegenheid. Zo is de omgeving van Hinkley Point C een dunbevolkt gebied met (voor de bouw) wegtrekkende jongeren. De omgeving is heuvelachtig, met hagen en bomen rondom de weilanden en wegen. De wegen zijn zeer smal en slecht geasfalteerd. Er zijn geen koeltorens en deze gaan er ook niet komen. Er is slechts één rij met hoogspanningsmasten. De rest van de kabels liggen onder de grond, ook al is de bodem steen- en rotsachtig. Het aantal werknemers is per bouwfase gegroeid. De enige overeenkomsten met Zeeland zijn dat er daar al twee kerncentrales staan en dit gebied direct aan zee ligt.

Overlast beginfase

In de beginfase, tijdens het bouwrijp maken van de bouwplaats (eerste twee tot drie jaar), is er veel grond verplaatst. De afgegraven grond is gebruikt om een vallei om te vormen tot heuvel. In die periode hebben de omwonenden in de nabijheid veel overlast ervaren. Het stof en het geluid van de grote vrachtwagens en ook het achteruitrijden met het piepgeluid, het draaien, keren en kiepen. De bouw is nu in een fase waar steeds meer binnen wordt gebouwd. Dat maakt dat er minder geluids-, licht- en stofoverlast wordt ervaren.

Wonen

Op dit moment werken er ruim 10.000 werknemers aan de centrales. Dit aantal zal nog groeien tot ongeveer 12.000. Ruim 40% van de Hinkley workers wonen bij mensen thuis in een kamer, op campings of in een caravan in de tuin van inwoners of boeren. Daarnaast wonen 1.500 werknemers op twee campussen. Deze campussen hebben goede faciliteiten. Inwoners klagen niet over de huisvesting van de werknemers. Nieuwkomers met een gezin die bij Hinkley werken kiezen er vaak voor om in de grotere woonplaatsen te wonen. Het project heeft effect op de huizenprijzen. Voor starters is het moeilijk om een woning te kopen, omdat de woningen door schaarste duurder zijn geworden. De huizenprijzen zijn in dit gebied snel gestegen, net als de landelijke prijzen. Waarschijnlijk in dit gebied nog meer vanwege de schaarste aan woningen.

Verkeer en transport

Het verkeer is de grootste ergernis voor omwonenden. Het verschil in wegen draagt hier waarschijnlijk structureel aan bij. Vanwege de pendelende 8.000 tot 9.000 werknemers per dag is er veel woon-werkverkeer. Er rijden 162 bussen in een vast schema. Dit betekent dat er continu bussen rijden van en naar de speciaal aangelegde parkeerterreinen en de bouwplaats. Twee busmaatschappijen konden niet meer bestaan, omdat ze geen chauffeurs meer konden vinden. Dit komt omdat de chauffeurs bij EDF (bouwer van de centrales) meer loon ontvangen, dan bij de lokale busmaatschappij. Lokale mensen profiteren niet van de pendeldienst tussen de parkeerplaatsen en de bouwplaats. Daarnaast ervaren inwoners van de kleine omliggende dorpen overlast van de geparkeerde auto's van werknemers.

Op de smalle wegen is beperkt zwaar verkeer mogelijk per timeslot. Het verkeer wordt streng gemonitord.

Veiligheid

Openbare dronkenschap en rijden onder invloed is licht toegenomen met de komst van dit project. Er is weinig diefstal en verkrachting komt weinig tot niet voor. De criminaliteit is nauwelijks toegenomen. EDF heeft ingezet op beveiliging en contact met omwonenden. Dit hebben ze deels gedaan door het inzetten van een wijkagent die in de gaten houdt wat er speelt. Alles wordt gemonitord en in de gaten gehouden. Opvallend is dat Hinkley workers meestal 11,5 uur per shift werken. We verwachten dat dit in Nederland maximaal 8,5 uur is. Omdat het aantal verplaatsingen en meer vrije tijd met een derde toeneemt, vanwege kortere diensten, kan dit eventueel voor meer overlast zorgen.

Geluid

Tijdens ons bezoek hebben we nauwelijks geluidsbelasting ervaren, zeker niet meer dan wat we vanuit het Sloegebied gewend zijn. In de eerste fase, toen er grondwerkzaamheden werden uitgevoerd, was er wel degelijk sprake van grote geluidsoverlast. De kunstmatige heuvel van de afgegraven grond, extra geluidsschermen en beplanting heeft het geluid goed gedempt. Buiten de bouwplaats wordt het geluid op vier plaatsen gemeten. Inwoners vinden dit te weinig. De windrichting en de aanwezigheid van tussenliggende heuvels of beplanting is erg bepalend voor wie geluidsoverlast ervaart. Op de werf is er tussen 7.00 en 22.00 uur gemiddeld 65 decibel per uur toegestaan. Deze norm is ruimer dan de norm die geldt in de gemeente Borsele.

Onderwijs

Er is onderwijs opgezet op alle niveaus. Mbo, hbo en universiteit werken samen en vormen het Nucleair college. Het onderwijs richt zich op alle beroepen en specialiseert zich met name op het nucleaire proces. Er worden nucleaire, technische vaardigheden en engineering skills onderwezen en getraind. En daarbij ook alle andere beroepen die verband houden met het nucleaire proces of het bouwen van de kerncentrales. Denk hierbij aan beveiliging, betonvlechten en ingenieurs. Het onderwijs heeft veel gebracht, er is een toename van de vaardigheden en kennis bij jong en oud. Leerlingen komen van heinde en verre om daar te studeren, want een baan bij EDF (de bouwer van de centrales) spreekt aan. Het betaalt goed en als je daar hebt gewerkt kun je overal aan de slag.

Overheid en gezondheid

De rol van de overheid in Engeland is heel anders. Er lijkt (te) weinig of geen betrokkenheid in de Engelse situatie. Wij denken dat het goed is dat de overheid de inwoners steunt door middel van juridisch en technisch advies in relatie tot de bouwer.

Op de bouwplaats is een gezondheidscentrum aanwezig. Medische hulp voor werknemers is alleen mogelijk op de bouwplaats, ook als ze vrij zijn. Anders zou het een te grote belasting zijn op het lokale gezondheidssysteem. Lokale bewoners met een zorgvraag mogen ook gebruik maken van de gezondheidsfaciliteiten op de site.

Bouwplaats

Wij kregen de kans om mee te gaan met een bustour over de bouwplaats. Het bouwterrein is gigantisch groot met indrukwekkend grote (in aanbouw zijnde) gebouwen. Terwijl de eerste 20 meter van de reactoren ondergronds wordt gebouwd, zijn de gebouwen nog steeds enorm groot. De centrales in aanbouw in Engeland zijn vele malen groter dan de huidige centrale in Borssele. De totale bouwplaats is 175 hectare en is de grootste bouwplaats van Europa. De bouwplaats daar is net zo groot als bijvoorbeeld Heinkenszand of Yerseke. Wij zien niet in hoe dit bij ons moet gaan passen, zo dicht bij de dorpen.

Conclusie

We zijn als groep zeker niet overtuigd dat wij zo'n groot en vooral langdurig bouwproject in Borssele moeten willen of dat dit een verrijking wordt voor onze omgeving. We zijn vooral bezorgd over de maat en de schaal van de bouwplaats en de lange bouwperiode. Daarnaast vrezen wij dat er een grote disbalans ontstaat op de woning- en arbeidsmarkt. Daarnaast geeft de bouw ongetwijfeld een grote belasting op de leefbaarheid, het milieu en de natuur.

In Engeland, Somerset, gaat het om één groot project in een gebied met heel veel ruimte. In Borssele hebben we te maken met een opeenstapeling van projecten en een al overbelast gebied. In Engeland was er voor aanvang een zwakke economie met weinig werkgelegenheid, wij hebben juist nu een overspannen arbeidsmarkt. Daardoor zullen de onevenwichtigheden, die daar al optreden, zich bij ons veel sterker voordoen.

Hiervan is veel voorafgaand aan de ontwikkeling af te vangen met goede regelgeving, planvorming en organisatie. En niet gaandeweg het proces zoals in Engeland, waar ze op diverse aspecten pas gingen schakelen toen er problemen ontstonden.

Boven alles, is het enorm belangrijk om strikte voorwaarden op te stellen waar iedereen zich aan conformeert.

Op basis van de ervaringen in Hinkley Point zijn we ervan overtuigd dat er werk moet worden gemaakt van de volgende voorwaarden:

- Bouwen kan alleen binnen het Sloegebied
- Geen koeltorens
- Geen extra hoogspanningsmasten
- Behoud van het Kalootstrand
- Niet nog meer geluids- en lichtbelasting (geluid moet binnen huidige normen blijven)
- Maximale compensatie
- Aanstellen van een onafhankelijk regisseur om het overleg tussen dorpsraden, gemeenten (en andere overheden) en de bouwer vanaf het begin van het bouwproces te ondersteunen en begeleiden. Dit betekent een stevige gemeentelijke staf en technische en juridische ondersteuning van de inwoners en dorpsraden.

3. Borselse Voorwaarden

De Borselse Voorwaarden Groep heeft de voorwaarden per thema uitgewerkt. In het pakket aan voorwaarden vindt u 10 thema's met daarin de uitgewerkte voorwaarde. Alle voorwaarden zijn op dezelfde manier opgebouwd en toegewezen aan de projecten waarvoor de voorwaarden geldt.

Voorwaardenpakket 1: Bouwruimte en logistiek

- 1.1 Kerncentrales en toekomstige industriële ontwikkelingen in zeehaven en industriegebied 't Sloe
- 1.2 Regulering bouwverkeer
- 1.3 Bouwverkeer scheiden van fietsverkeer
- 1.4 Onderzoek verdiept bouwen: horizon vervuiling voorkomen

1.1 Kerncentrales en toekomstige industriële ontwikkelingen in zeehaven en industriegebied 't Sloe

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

De Sloerand is de harde grens tussen de zeehaven en het industriegebied 't Sloe en de omliggende polders, dorpen en hun leefgebied. Deze dorpen liggen zeer dicht bij de Sloerand, een afstand van zo'n 850 meter. De impact van de industrie en energietransitie op deze dorpen is groot (Sloedorpen¹: Nieuwdorp, Borssele, 's-Heerenhoek en Lewedorp). De Sloerand dient gehandhaafd (en zelfs versterkt) te worden als de natuurlijke groene buffer tussen het industriegebied en de leefomgeving van de inwoners van de Sloedorpen.

Wat willen we? *Doel*

De leefomgeving, natuur en het landschap beschermen en handhaven.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Afbakening van de bouwruimte: kerncentrales en andere energieprojecten en hun bouwterreinen (alsmede bijgebouwen kantoren, parkeerplaatsen) moeten binnen het Sloegebied.

Met name de gebouwen t.b.v. de kerncentrales, centraal in het Sloegebied plaatsen, op een zo groot mogelijke afstand van de Sloeranddorpen om overlast te beperken.

Te weten: het gebied tussen Weelhoekweg, Europaweg Zuid, Europaweg Oost, Borsselsedijk, Bernhardweg west (N62), Krukgeweg, Koedijk, Rithemsestraat, Westerschelde en de Kaloot. Dus: binnen het bestaande bestemmingsplan Zeehaven- en industrieterrein Sloe 2018 zoals vastgesteld op 07-02-2019.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Handhaven huidige bestemmingsplan
- Deze voorwaarde gelden ook voor toekomstige herzieningen.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Bouwruimte en logistiek, (en bouwoverlast)

1.2 Regulering bouwverkeer

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Wij zien het verkeer richting grootschalige energieprojecten als grote bedreiging. De wegen in Zeeland, behalve de A58 en de N62, zijn daarvoor ongeschikt. De A58 en N62 kunnen wel als aan- en afvoerroute dienen. We zijn bang voor onveilige situaties, trilling en geluidsoverlast in onze leefomgeving.

Wat willen we? *Doel*

- Garantie dat de dorpskernen en de omliggende wegenstructuur in de polder gevrijwaard wordt van transporten van en naar de bouwlocaties;
- Aanvoer via de A58 slechts op die momenten dat overbelasting van de snelweg vermeden wordt;
- Eventueel nieuw te realiseren infrastructuur die na het gereedkomen van de projecten:
  - Weer dusdanig wordt opgeruimd dat de situatie van voor de aanleg gerealiseerd wordt;
  - Bij gebleken meerwaarde voor de omgeving blijft bestaan en ten goede komt aan de samenleving (uiteraard conform de geldende regelgeving voor aanleg van wegen).
- Concentratie van aan- en afvoer van materialen en medewerkers via alternatieve aanvoerroutes zoals waterwegen en spoorwegen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- De logistiek, aan- en afvoer gaat voor minimaal 75% over water en spoor. De overige (maximaal) 25% over de weg.
- Voor werkvervoer dienen uitsluitend de A58 en N62 gebruikt te worden buiten de piekmomenten (spits).
- Met een nulmeting voor de start van de grootschalige projecten kan tijdens de bouw gemonitord worden of deze overschreden wordt (zero tolerance).
- Wanneer deze overschreden wordt staat daar een boete tegenover, te betalen aan de gemeente.
- Borssele dient een extra ontsluitingsroute te krijgen vanaf de N62, onafhankelijk van het Sloegebied, waardoor bouwverkeer gescheiden wordt van woon-werkverkeer richting dorp.
- Parkeren voor bouwverkeer buiten de gemeente Borssele: 15km verderop met pendelbus.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- De huidige verkeersdruk is al hoog.
- Verwacht wordt dat het op de A58 en N62 het rustigste is in de nacht tussen 21.00 uur en 5.00 uur. 's Nachts aanvoer levert ook overlast op.
- Infrastructuur, diepe zeehaven en spoor zijn aanwezig.
- Lagere emissies (milieuaspect) en minder overlast door vervoer via water en spoor.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

1.3 Bouwverkeer scheiden van fietsverkeer

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

In de polder wordt veel gefietst en het bestaande wegennetwerk heeft al beperkingen, zeker met de aantallen toeristen en verkeer 24/7.

Wat willen we? *Doel*

Veilig naar school, werk of recreatief kunnen fietsen, zonder overlast te ervaren van toenemend bouwverkeer en verkeer van (bouw)medewerkers.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Bouwverkeer geheel scheiden van regulier fietsverkeer. We gaan daarbij uit van de bouwroute A58-N62-Europaweg-Oost, waarbij Europaweg-Oost speciale aandacht vraagt want daar is een beveiligde fietsoversteekplaats nodig.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Er is beperkt tot geen openbaar vervoer aanwezig.
- Fietsen is gezond en duurzaam.
- Er zijn beperkte voorzieningen per dorp.

Dus fietsen is voor jongeren en een aantal volwassenen het enige vervoermiddel.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

1.4 Onderzoek verdiept bouwen: horizonsvervuiling voorkomen

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Het Sloegebied zit dicht op bewoonde bebouwing. Er is al veel industrie vanuit de dorpen zichtbaar.

Wat willen we? *Doel*

Niet nog meer horizonsvervuiling en zeker niet dichterbij de dorpen toe.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Onderzoek naar de mogelijkheid om de eventuele nieuwe kerncentrale verdiept aan te leggen, om horizonsvervuiling te voorkomen in afweging met geluidsoverlast. Verdiept bouwen brengt geluidsoverlast met zich mee.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- De vraag is of verdiept aanleg leidt tot meer ruimtegebruik.
- Veel grondverzet en diepere connecties geven mogelijk meer overlast qua toevoer en afvoer van geluid.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales

Voorwaardenpakket 2: Veiligheid en gezondheid

- 2.1 Waarborgen van sociale veiligheid
- 2.2 Waterveiligheid en financiering hiervan
- 2.3 Bescherming in ramp- en crisissituaties
- 2.4 Monitoren van de fysieke gezondheid van de inwoners van de gemeente Borsele
- 2.5 Zorgvoorzieningen voor werknemers gegarandeerd
- 2.6 Kernafval veilig verwerken en concreet zicht op definitieve berging

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.1 Waarborgen van sociale veiligheid

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

- Behouden van de sociale cohesie
- Oog hebben voor de mentale gezondheid

Wat willen we? *Doel*

De veiligheid van alle huidige én tijdelijke inwoners van Borsele handhaven/ borgen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Preventie: twee extra wijkagenten
- Toezicht: op het terrein. Gefaciliteerd door de bouwer.
- Aanhaken op de veiligheidsmonitor van Zeeland (kan dit als 0-meting gebruikt worden?)
- VOG werknemers/personeel (bouw)consortium.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Behouden van de sociale cohesie en oog hebben voor de mentale gezondheid.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.2 Waterveiligheid en financiering hiervan

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Bedreiging: doorbraak van de dijk(en) in de Zak van Zuid-Beveland en hierdoor de overstroming van (risicovol) gebied.

Wat willen we? *Doel*

Beschermen van het gebied tegen overstroming door dijkverzwaring, dijkverhoging of dijkverlegging, zonder de kosten hiervan neer te leggen bij de inwoners van Zeeland.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Het Rijk vergoedt voor 100% de kosten voor de dijkverzwaring, verlegging of ophoging.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Borgen van de veiligheid van de Zak van Zuid-Beveland.
- Geen hogere lasten voor inwoners via waterschapsbelastingen.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.3 Bescherming in ramp- en crisissituaties

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Bij uitvoering van de reeds bekende plannen voor het Sloegebied wordt het ramp- en crisisrisico vergroot.

Wat willen we? *Doel*

- Er dient een QRT (Quick Respons Team) opgezet te worden die het verhoogde risico kan opvangen, als mede een uitbreiding van het bestaande VRZ (Veiligheidsregio Zeeland) ter ondersteuning van deze nieuwe QRT.
- De verwachting richting de burgers, vanuit het nieuwe QRT, dient gedeeld te worden.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Opzetten QRT team voor Sloegebied en omgeving
- Uitbreiding van veiligheid risicogebied
- Verhoging van veiligheidsrisico van het Sloegebied
- Een politietrainingscentrum in bedrijf nemen in de directe omgeving van het Sloegebied
- Burgers betrekken bij training rond crisissituaties
- Politiedekking in Sloegebied verhogen naar 24/7 “patrouille”
- Uitbreiding van de VRZ ter ondersteuning van het nieuwe QRT
- Actieve communicatie over veiligheidsverwachtingen richting de burger via publieke kanalen: “Omroep Zeeland, NOS”

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Het risico in de omgeving wordt verhoogd. Dit vraagt een verhoging van risicobeperkende maatregelen.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
  3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
  4. Net op zee – Nederwiek 1
  5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
  6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
  7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
  8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.4 Monitoring en handhaving van de impact op de fysieke gezondheid van de inwoners van de gemeente Borsele

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Voorkomen van negatieve effecten van de bouw van de energieprojecten op de fysieke gezondheid van de inwoners in de gemeente Borsele.

Wat willen we? *Doel*

Impact van de bouw op de fysieke gezondheid in kaart brengen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Strikte handhaving van wet- en regelgeving middels onafhankelijke metingen waarvan de resultaten toegankelijk zijn voor iedereen in Nederland. Het betreft de volgende metingen: stralingsniveau, luchtkwaliteit, luchtvervuiling, waterkwaliteit, uitstootgevaarlijke stoffen, geluids- en lichtoverlast en trillingen.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Inwoners hebben recht op een gezonde en leefbare leefomgeving middels inzicht in meetgegevens zoals hierboven genoemd.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.5 Zorgvoorzieningen voor werknemers gegarandeerd

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Enorme uitbreiding van het aantal (tijdelijke) inwoners en daarmee de toename van de zorgvraag.

Wat willen we? *Doel*

Voorkomen van extra druk op de zorg door de komst van werknemers en hun gezinnen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Oprichten van een eigen zorgteam door de bouwers, speciaal voor de werknemers en hun gezinnen, voor minimaal de 1^e lijns zorg.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

De zorg in Zeeland, en in het bijzonder de 1^e lijnszorg, staat al onder druk.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Veiligheid en gezondheid

2.6 Kernafval veilig verwerken en concreet zicht op definitieve berging

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Nieuwe kerncentrales zorgen voor extra radioactief afval en daar moet een oplossing voor komen.

Wat willen we? *Doel*

Veiligheidsrisico's voorkomen rondom de opslag van kernafval.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Voordat er een vergunning wordt verleend voor de bouw, moet er een concreet plan zijn voor de definitieve eindberging van radioactief afval. Die eindberging moet in 2050 in gebruik zijn.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Veiligheid op de lange termijn borgen.
- Gezondheid van bewoners, nakomelingen en dieren is belangrijk.
- Gemeente is verantwoordelijk voor afgifte bouwvergunning en kan deze voorwaarde realiseren.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales

Voorwaardenpakket 3: Klimaat, energie en duurzaamheid

3.1 Benutting restwarmte

3.2 Investerings in Zeeuws energienetwerk

3.3 De realisatie van (energie)projecten mag niet ten koste gaan van duurzame energieontwikkelingen en realisaties

Thema: Klimaat, energie en duurzaamheid

3.1 Benutting restwarmte

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Er komt veel restwarmte vrij die benut kan worden. Onze zorg is dat restwarmte niet duurzaam benut gaat worden en daarmee schadelijk gevolgen heeft voor natuur en klimaat.

Wat willen we? *Doel*

De restwarmte afkomstig uit projecten benutten als hernieuwbare energie.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Bij iedere nieuwe ontwikkeling dient er een onafhankelijk onderzoek gedaan te worden. De uitkomsten van dit onderzoek dienen onderdeel te zijn van omgevingsvergunningen.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

De inspanningsverplichting ligt bij de initiatiefnemer.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland

Thema: Klimaat, energie en duurzaamheid

3.2 Investeren in Zeeuws energienetwerk

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Het laagspannings-elektriciteitsnetwerk heeft nu en in de toekomst te weinig capaciteit. De infrastructuur is onvoldoende om aan te sluiten bij de doelen van particulieren en/of bedrijfsmatige projecten/initiatieven.

Wat willen we? *Doel*

Het energienet moet toekomstige uitbreiding en productie van private energie kunnen transporteren. Daarom is meer capaciteit op het stroomnet nodig. Investeren van de overheid in het net ten behoeve van een optimaal netwerk en beschikbaarheid voor bewoners van Zeeland.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Een versterkt energienetwerk met voldoende capaciteit om toekomstige initiatieven mogelijk te blijven houden.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Teruglevering op het net moet mogelijk blijven.
- Nieuwe ontwikkelingen/innovaties blijven mogelijk op het laagspanningsnetwerk.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales

3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen

Thema: Klimaat, energie en duurzaamheid

3.3 De realisatie van (energie)projecten mag niet ten koste gaan van duurzame energieontwikkelingen en realisaties

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Met de komst (en voortzetting) van de kerncentrales, die zeer stabiel energie gaan leveren, zijn we bang dat het gevoel van urgentie en financiële middelen ontbreekt om verder te gaan met de ontwikkeling van duurzame en veilige energieopwekking/hergebruik.

Wat willen we? *Doel*

Wij willen dat geborgd wordt dat er urgentie en financiële middelen aanwezig zijn en blijven om door te gaan met de ontwikkeling en realisatie van duurzame en veilige energieopwekking/hergebruik in Zeeland. Naast kernenergie.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Blijvende urgentie en financiële middelen om door te gaan met ontwikkeling en realisatie van duurzame en veilige energie opwekking/hergebruik naast kernenergie in Zeeland.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Met de komst (en voortzetting) van de kerncentrales, die zeer stabiel energie gaan leveren, zijn we bang dat het gevoel van urgentie en financiële middelen ontbreekt om verder te gaan met de ontwikkeling van duurzame en veilige energie opwekking/hergebruik.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Voorwaardenpakket 4: Landschap, natuur en recreatie

- 4.1 Behoud en versterking van het Natura-2000-gebied Westerschelde vóór, tijdens en na de realisatie van grootschalige energieprojecten.
- 4.2 Aaneengesloten groenbuffer tussen industrie
- 4.3 Geen impact op het huidige landschap: geen hoogspanningsmasten en koeltorens
- 4.4 Integraal Rijksinpassingsplan
- 4.5 Behouden en verbeteren van de Kaloot

Thema: Landschap, natuur & recreatie

4.1 Behoud en versterking van het Natura-2000-gebied Westerschelde vóór, tijdens en na de realisatie van grootschalige energieprojecten

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

De Westerschelde gaat achteruit door een onevenwichtig ecosysteem. O.a. door havenactiviteiten, scheepvaart, industrie, opwarming, vervuiling, koelwaterlozing etc. De verwachting is dat de grootschalige energieprojecten deze achteruitgang zullen versterken.

Wat willen we? *Doel*

Dat de energieprojecten gaan bijdragen aan het herstel van de Westerschelde.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Een geborgd en gefinancierd totaalplan voor het behoud en de versterking van de Westerschelde, waarin minimaal is opgenomen:

- Geen koelwaterlozing op de Westerschelde; zowel voor huidige als evt. nieuwe centrales. Het koelwater lozen verderop richting Noordzee of gebruik in warmtenet.
- Visvriendelijke passages (eveneens huidig en nieuw)
- Impact bouwactiviteiten en exploitatie energieprojecten op water en bodem.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Huidige status Natura-2000-gebied.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen

Thema: Landschap, natuur & recreatie

4.2 Aaneengesloten groenbuffer tussen industrie en omgeving

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

De impact van de huidige industrie op onze leefomgeving en omliggend landschap is groot. De verwachting is dat de nieuwe projecten deze impact nog groter maken.

Wat willen we? *Doel*

Een duidelijke grens en aaneengesloten groene, ruimtelijke buffer tussen industriegebied 't Sloe en onze leefomgeving, dorpen en polders.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Opstellen en realisatie van een integraal landschapsplan waarin minimaal is opgenomen:

- Bestaande Sloerand (groen) handhaven/onaangetast laten.
- Volledige realisatie van Groenproject 't Sloe aan zuidzijde (voorafgaand aan de bouw, waarin voldoende groenvariatie en hoger afgeschermd groen is opgenomen).
- Realisatie Bosvisie (in gemeente Borsele) (met o.a. dijkbeplantingen als aaneengesloten ruimtelijke coulissen), voorafgaand aan de bouw.
- Uitbreiden en versterken gehele Sloerand voorafgaand aan de realisatie van energieprojecten.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Waarborging goed woon-leefklimaat

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

4.3 Geen impact op het huidige landschap: geen hoogspanningsmasten en koeltorens

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? Kansen en/of bedreigingen

We hebben een uniek gebied/ landschap wereldwijd. Met drie nationale landschappen en Natura-2000-gebied, historische landschapselementen en oud cultuurlandschap. Ook tussenliggende gebieden, open landbouwpolders, fruitteeltgebieden, binnendijken en dorpen zijn van grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde.

Er is al landschapsvervuiling door industrie en nieuwe hoogspanningsmasten in de Zak van Zuid-Beveland. De verwachting is dat deze nieuwe 380 kV-verbinding de in de toekomst op te wekken energie niet kan afvoeren en dat er daarom extra afvoermogelijkheden nodig zijn. Deze doorsnijding van waardevol cultuurlandschap is ongewenst. Alle druk op het landschap dient vermeden te worden.

Wat willen we? Doel

Behouden van het unieke karakter van de Zak van Zuid-Beveland, van de dorpsgezichten, de woonkwaliteit en recreatie. Zonder stoorzenders als koeltorens en hoogspanningsmasten.

Wat is daarom onze voorwaarde? Uitwerking/middel

Geen stoorzenders zoals hoogspanningsmasten en koeltorens:

- Nieuw aan te leggen aan- en afvoertracés van energie dienen ondergronds aangelegd te worden. Daarbij dient de veiligheid van de omgeving in acht genomen te worden.
- Slim en onzichtbaar bouwen van eventuele kerncentrales en andere elementen, ondergronds, de bovengrondse delen meer onzichtbaar maken dmv toepassen 'luchtkleur' en afschermdende bosschages.
- Nieuwe verbindingen op zelfde tracé als huidige verbindingen.
- Huidige 380 kV ook ondergronds brengen.
- Kappen van bomen moet gecompenseerd worden in hetzelfde gebied.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Er is veel onvrede over de huidige nieuwe 380 kV-masten: aantasting van het landschap. We willen enkel zichtbare aanpassingen aan het landschap, landschappen behouden, horizonvervuiling beperken, recreatie en toerisme behouden.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen

Thema: Landschap, natuur & recreatie

4.4 Integraal Rijksinpassingsplan

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Bestaande rijksinpassingsplannen (9) zijn nu opgesteld, mogelijk zijn/ komen er nog meer. We missen een integraal Rijksinpassingsplan Landschap.

Wat willen we? *Doel*

Een Rijksinpassingsplan Landschap. Door het Rijk, samen met bewoners, provincie en gemeente, grondeigenaren en -beheerders op te stellen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Er moet een gemeente-overstijgende visie op het landschap in een integraal Rijksinpassingsplan worden vastgelegd. Hierin moet ook een gebiedsbiografie, waarin kenmerken en kwaliteiten van ons gebied en (aangrenzende) Nationale landschappen en Natura 2000 gebied, zijn opgenomen. De te verstrekken vergunningen voor te realiseren projecten moeten voldoen aan voorwaarden uit dit Rijksinpassingsplan voor het landschap.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

De voorwaarden moeten bijdragen aan het behoud en verbeteren van het landschap.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Landschap, natuur & recreatie

4.5 Behouden en verbeteren van de Kaloot

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Het strand van de Kaloot is een waardevol onderdeel van het Natura-2000-gebied de Westerschelde. Het is een uniek natuurgebied met een slufte, schor, duinen en strand en slikken. Een broed- en fourageergebied voor vogels en er komen zeldzame insecten voor. Daarnaast is het een belangrijk stand voor recreatie en een archeologische vindplaats voor bijzondere fossielen. Deze natuur en recreatiewaarde willen we behouden en versterken.

Wat willen we? *Doel*

De Kaloot behouden, beschermen en ecologisch te versterken conform de richtlijnen zoals beschreven binnen Natura-2000. Hiermee is de natuur en recreatie in zijn huidige vorm gegarandeerd.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- De grens van de Kaloot behouden conform Natura-2000
- De unieke waarden van de Kaloot voor natuur en recreatie moeten gewaarborgd blijven. Hiervoor moeten permanent (financiële) middelen beschikbaar zijn.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Behoud van natuur & recreatie
- Verbetering van de Kaloot conform richtlijnen Natura-2000.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2.Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
6.Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
9.Central Gate

Voorwaardenpakket 5: Communicatie en draagvlak

- 5.1 Alles omvattende informatie over alle projecten
- 5.2 Eerlijke en begrijpelijke voorlichting over alle projecten
- 5.3 Eerlijkheid over draagvlak

5.1 Alles omvattende informatie over alle projecten

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Veel verschillende projecten komen op Borsele af. Inwoners krijgen hierover onvoldoende/geen informatie. Deze informatie wordt door het Rijk/het ministerie van Economische Zaken en Klimaat/Den Haag niet verstrekt.

Wat willen we? *Doel*

Transparantie, overzicht, niet zelf op zoek moeten gaan als inwoner naar informatie. We willen de samenhang tussen de projecten in beeld, we willen de betekenis, consequenties en impact inzichtelijk hebben. En eenduidigheid in de communicatie van de projecten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Een allesomvattend overzicht vanuit het Rijk waarin het effect van de verschillende projecten duidelijk wordt weergegeven. Voor, tijdens en na de bouw van alle projecten altijd beschikbaar en actueel.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Er zijn veel plannen maar geen helder beeld. De inwoners hebben recht op inzicht van alle projecten.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Communicatie en draagvlak

5.2 Eerlijke en begrijpelijke voorlichting over alle projecten

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Geen duidelijke en eerlijke informatie met betrekking tot de projecten. Burgers weten niet waar ze aan toe zijn.

Wat willen we? *Doel*

Overbrengen van de kennis en informatie, van alle projecten, op een begrijpelijke, eerlijke en beeldende manier. Voor alle burgers.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Alle communicatie in begrijpelijke taal (B1-niveau)
- Communicatie moet ondersteund worden met beeldend materiaal en perspectieven vanaf ooghoogte om impact inzichtelijk te krijgen.
- Een fysiek informatiecentrum in de gemeente, zoals het Westerscheldetunnel-informatiecentrum
- Het informatiecentrum is onafhankelijk van de investeerders en bouwers. Inwoners kunnen ook vragen aan het informatiecentrum stellen, die door onafhankelijke experts worden beantwoord.
- Eén aanspreekpunt voor vragen: een omgevingsmanager
- Meldpunt overlast

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Zonder eerlijkheid wordt wantrouwen gevoeld. De inwoners hebben recht op eerlijke en begrijpelijke informatie over alle projecten.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Communicatie en draagvlak

5.3 Eerlijkheid over draagvlak

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Er wordt gezegd (in de politiek) dat er draagvlak is voor de projecten. Dit is nooit gemeten onder de inwoners van de gemeente Borsele. Dus we weten niet of dat zo is.

Wat willen we? *Doel*

Onafhankelijk en extern onderzoek naar draagvlak onder inwoners van de gemeente Borsele.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Na het verstrekken van de allesomvattende informatie (zie 5.1) over alle projecten aan de inwoners een extern onderzoek om het draagvlak te peilen onder alle inwoners van de gemeente Borsele.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

De overheid geeft nu aan dat er draagvlak is maar dit is enkel politiek. Inwoners hebben recht op een eerlijke berichtgeving over het draagvlak.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Voorwaardenpakket 6: (Bouw)overlast

- 6.1 Normering, overtreding en handhaving
- 6.2 Communicatie en inspraak vóór en tijdens de bouw
- 6.3 Respecteer de zondagsrust

Thema: Bouwoverlast

6.1 Normering, overtreding en handhaving

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

- Mogelijke overlast van geluid, stof, licht, trillingen en uitstoot bij bouw.
- Belangrijk in kader van welzijn, gezondheid en leefbaarheid.

Wat willen we? *Doel*

Geen overlast door de bouw van energieprojecten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Nulmeting door onafhankelijk bureau.
- Metingen moeten plaatsvinden op de rand van het Sloegebied en in de vier Sloedorpen. Op deze meetpunten meetinstrumenten laten staan om gedurende de bouw de waarden te meten.
- Deze actuele waarden moeten ten alle tijden inzichtelijk zijn voor de burgers. Bijvoorbeeld op de website van de gemeente.
- Constante nulmeting, dag + nacht, gedurende 1 jaar. Reken dit resultaat om naar gemiddelden van de volgende tijdvakken: weekdays ma t/ vr 7:00 – 19:00, avond/nacht 19:00 – 7:00, weekends vr 19:00 – ma 7:00.
- Gemiddelden van de tijdvakken mogen niet met meer dan 5% worden overschreden. Deze gemiddelden moeten openbaar gemaakt worden.
- Nulmeting zoals beschreven dient uitgevoerd te worden voor: geluid, stof, licht, trillingen en uitstoot.
- Toevoeging m.b.t. geluid: Een waarde van 10 decibel onder de op dat moment geldende wettelijke norm mag niet overschreden worden. Bij overschrijding van genoemde grenzen van meer dan 30 minuten per 24 uur dienen de werkzaamheden per direct stilgelegd te worden. De werkzaamheden mogen pas weer hervat worden nadat er passende maatregelen zijn getroffen waarbij de gestelde grenzen weer gerespecteerd worden.
- Daarnaast geldt er een boetebedrag van €25.000,- per overtreding. Dit dient terecht te komen in het speciaal ingerichte fonds t.b.v. de leefbaarheid in de gemeente Borsele (zie voorwaarde 10.1).

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- De zeer lange bouwtijd (15 tot 20 jaar) en de volcontinue bouw maakt de projecten uitzonderlijk: de wetgeving is ingericht op kleinschaliger bouwprojecten van beperkte duur. Daarom zijn bovenwettelijke eisen t.a.v. overlast gerechtvaardigd.
- 30 minuten per 24 uur is realistisch, omdat incidenten kunnen plaatsvinden.
- Risico's m.b.t. het welzijn en de gezondheid van inwoners willen we beperken en problemen voorkomen. Daarom de veiligheid meten op verschillende locaties om overlast door externe factoren uit te sluiten. Overlast van de projecten zou namelijk op de verschillende punten waarneembaar kunnen zijn.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Bouwoverlast

6.2 Communicatie en inspraak vóór en tijdens de bouw

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We vinden het belangrijk dat inwoners van de gemeente Borsele betrokken blijven bij de projecten in de omgeving. Er komt teveel op ons af.

Wat willen we? *Doel*

Eerlijke informatie over de omvang, locatie en gevolgen van de projecten (geluid, licht, stof, gassen, enz.), continu in gesprek blijven met alle partijen over beheersbaarheid, zeggenschap en onverwachte beslissingen met betrekking tot bouwprojecten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- De huidige groep laten voortbestaan (Borselse Voorwaarden Groep en lokale experts) t.b.v. continuïteit.
- Versterking toezicht door gemeente/provincie (ambtenaren + handhaving).
- Stel een onafhankelijke coördinator aan tussen bouwer, burger en overheid.
- Bestaande 24/7 klachtlijn behouden.
- Ondersteuning dorpsraden met expertise vóór en tijdens de bouw.
- Onafhankelijke deskundigen.
- De energietransitie vast onderdeel maken in het leerplan van basisscholen, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs. Denk ook aan excursies en gastlessen.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Een slecht voorbeeld is Hinkley Point: het project schiet alle kanten op door nieuwe onverwachte eisen van de bouwer of omgeving. Dit willen wij voorkomen.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Bouwoverlast

6.3 Respecteer de zondagsrust

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Rond het Sloegebied past de zondagsrust in onze cultuur. De bouwwerkzaamheden vormen een bedreiging voor de zondagsrust. De bedrijvigheid 24/7 zorgt voor overlast. Zondagsrust is een begrip, ook andersdenkenden willen rust.

Wat willen we? *Doel*

Wij willen respect voor de zondagsrust in dorpen zoals Borssele welke zeer kerkelijk is. Ook voor de niet-kerkelijke mensen is dat fijn.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Zondagsrust respecteren en handhaven; uitzonderingen i.o.m. coördinator (zie 6.2). Geen bouwactiviteit & transporten op zondag.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Dit beschermt de levensovertuiging van de mensen in de regio.
- Het geeft de hele regio één dag per week rust in tijden waarin alles continu doorraast.
- Dit is voor zowel werknemers als inwoners goed en gezond.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
9. Central Gate

Voorwaardenpakket 7: Eigenaarschap

7.1 Alle energieprojecten, en zeggenschap daarover, in Nederlands beheer voor zover mogelijk

Thema: Eigenaarschap

7.1 Alle energieprojecten, en zeggenschap daarover, in Nederlands beheer voor zover mogelijk

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Eigenaarschap en zeggenschap is van belang omdat we baas in eigen huis moeten blijven. Indien dit niet kan zien we 3 bedreigingen:

1. Verlies van controle en zeggenschap over belangrijke beslissingen en strategische keuzes.
2. Buitenlandse partijen kunnen hun eigen commerciële belangen nastreven ten koste van Nederlandse en lokale belangen.
3. Buitenlandse partijen kunnen andere duurzaamheidsdoelstellingen hanteren.

Het Sloegebied bestaat uit meerdere instanties, overheden en bedrijven met verschillende visies en belangen.

Wat willen we? *Doel*

Zeggenschap over alle energieprojecten voor, tijdens en na de bouw.

Dit kan door:

- Nationaal eigendom
- Aandelenparticipatie
- Zeggenschap over duurzaamheidseisen
- Transparantie en verantwoording aan lokale autoriteiten en de gemeenschap.
- Eén bestuursorgaan voor het Sloegebied.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Het eigendom van de kerncentrale moet in handen zijn van de nationale overheid of een aangewezen entiteit. Dit waarborgt de cruciale infrastructuur.
Zeggenschap moet voor meer dan 51% in handen zijn van de Nederlandse staat.
- Aandelenparticipatie: de eigenaar van de kerncentrale moet open staan voor aandelenparticipatie door lokale partijen. Het minimum aandeel in handen van de Nederlandse staat moet groter dan 51% zijn.
- Bij wijzigingen in aandelenparticipatie willen we voorkomen dat eigenaarschap kan overgaan in andere (buitenlandse) handen. De gemeente Borssele moet zeggenschap hebben over wijzigingen die plaatsvinden, om zo de belangen van hun burgers te waarborgen.
- Eén bestuursorgaan voor het Sloegebied, bestaande uit betrokken lokale partijen.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

We hebben dit zo alomvattend mogelijk benaderd, wetende dat het niet volledig haalbaar zal zijn zonder buitenlandse investeerders.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Voorwaardenpakket 8: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

- 8.1 Behouden en uitbreiden openbaar vervoer
- 8.2 Dorpen niet overbelasten: huisvesting voor werknemers
- 8.3 Gemeentelijk beleid gericht op de huisvesting van arbeiders
- 8.4 Impact bouw: lokale bevolking niet de dupe!
- 8.5 Voorzieningen ten behoeve van werknemers
- 8.6 Lokale ondernemers laten profiteren van energieprojecten

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.1 Behouden en uitbreiden openbaar vervoer

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

In Hinkley is het openbaar vervoer bijna verdwenen als gevolg van het nieuw ingezette vervoer ten behoeve van arbeiders. We zien daar heel veel werknemers en weinig vervoersmogelijkheden.

Wat willen we? *Doel*

Openbaar vervoer behouden en uitbreiden voor bewoners van de gemeente Borsele.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Het ov moet in stand worden gehouden.

Pendelbussen moeten apart aanbesteed worden, zodat dat niet ten koste gaat van eisen aan ov. Tevens moeten aparte opstap-parkeerplaatsen gerealiseerd worden.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

We hebben de voorbeelden in Hinkley gezien. Inwoners mogen daar niet met de pendelbussen.

De cohesie tussen de verschillende dorpen vinden we belangrijk.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.2 Dorpen niet overbelasten: huisvesting voor werknemers

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We zien dat er duizenden arbeidsmigranten/werknemers nodig zijn voor de bouw van de 9 projecten die gehuisvest moeten worden. Er is nu al onvoldoende woonruimte in de gemeente Borsele.

Wat willen we? *Doel*

De dorpen mogen niet overbelast worden (schaal/prijsniveau) door de komst van werknemers.

We willen dat het overgrote deel van de tijdelijke werknemers buiten de dorpen gehuisvest wordt. Zodat de woningmarkt voor lokale bewoners betaalbaar en beschikbaar blijft.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Transparant actieplan en uitvoeringsprogramma en ruime inspraak van lokale bevolking.
- Minimaal 80% van de werknemers wordt centraal opgevangen en/of buiten de grenzen van de gemeente Borsele.
- Gezinnen & langblijvers rond of in dorpen laten wonen door nieuwe duurzame (flex)woningen te bouwen, in een stijl passend bij het dorps karakter (cultureel erfgoed)
- De te bouwen centrale opvanglocaties dienen te voldoen aan de normen zoals deze gesteld zijn door adviescommissie Roemer
- Huisvestingsplan en de huisvesting dient klaar te zijn voor de bouw van de 9 projecten
- Huisvesting van arbeidsmigranten in dorpskernen reguleren door middel van gemeentelijke verordening
- Bij tijdelijke bouw dienen huizen recyclebaar te zijn.
- Bij vaste bouw moet er rekening gehouden worden met het behoud van het karakteristieke dorpszicht.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Integratie van gezinnen en de komst van langblijvers kan dorpen versterken.
- Schaal van de gemeentelijke inwoners ten opzichte van aantal arbeiders is uit verhouding
- Woningtekort
- Woningprijsstijging voorkomen
- Behoud karakteristiek dorpsleven

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.3 Gemeentelijk beleid gericht op de huisvesting van arbeiders

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

- Aan de voorkant helder en transparant zijn over de uitgangspunten.
- Risico dat pas laat actie ondernomen wordt.

Wat willen we? *Doel*

Huisvestingsproblemen voorkomen.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Beleid huisvesting drie jaar voor aanvang bouw gereed
- Bevolking betrekken bij opstellen.
- Evalueren van beleid na drie jaar met bevolking/bedrijven/werknemers.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Heldere kaders voor aanvang van het project

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.4 Impact bouw: lokale bevolking niet de dupe!

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

De bouw wordt overal beperkt door stikstofregels, tekort aan aannemers en inflatie.

Door de realisatie van de energieprojecten moet er in (tijdelijke) huisvesting van werknemers worden voorzien. Indien er hiervoor geen maatregelen worden getroffen zorgt dit voor een verstoring (woningtekort etc.) in de gemeente Borsele.

Wat willen we? *Doel*

We willen geen vertraging op ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Borsele. Denk hierbij aan: vergunningen, beschikbare aannemers en het betaalbaar blijven van diensten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

1. Het Rijk zorgt ervoor dat de bouw van de kerncentrales II & III en modificatie van KCB I en andere energieprojecten buiten de stikstofruimte van de gemeente Borsele blijft.
2. De overheid ontwikkelt een nieuw programma dat voorziet in een blijvend voldoende en betaalbaar aanbod van aannemerij t.b.v. lokale woningbouw en onderhoud.
3. Voorafgaand aan de komst van de energieprojecten eerst inzetten op tijdelijke/flexibele woningbouw.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

De lokale bevolking mag niet gedupeerd worden door de komst van de grootschalige energieprojecten in de gemeente Borsele.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.5 Voorzieningen ten behoeve van de werknemers

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We zien een risico voor de druk op maatschappelijke voorzieningen.

Wat willen we? *Doel*

De druk op maatschappelijke voorzieningen beperken.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Maatschappelijke voorzieningen worden extern geworven en specifiek voor de werknemers op de bouwplaats gebruikt om de druk op de maatschappelijke voorzieningen in Borsele te beperken.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

We willen niet dat bestaande voorzieningen en bedrijven uitgehold worden door een beter betalende concurrent.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

8.6 Lokale ondernemers laten profiteren van energieprojecten

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We zien kansen voor lokale ondernemers.

Wat willen we? *Doel*

Zorgen dat lokale ondernemers duidelijke afspraken krijgen over welk profijt zij hebben van de energieprojecten in de gemeente.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Lokale ondernemers in de gemeente Borsele krijgen voorrang bij het inhuren van bedrijven door de hoofd- en nevenaannemers. Dit kan bijvoorbeeld (maar niet uitsluitend) gaan om bedrijven op het gebied van beveiliging, schoonmaak, communicatie, vertalen, bouw, (installatie)techniek, grondwerk, (wegen)bouwwerkzaamheden, groenvoorzieningen, recreatie, vervoer, scholing, medische verzorging, onderwijs en het verzorgen van het eten en drinken op de bouwplaats en in de restaurants bij de bouwplaats.
- Om de waterstoffabriek van voldoende zoetwater te voorzien, moet er zoetwater worden getransporteerd naar Zeeland. Zorg ervoor dat die waterleiding voldoende capaciteit heeft, zodat ook de landbouw en fruitteelt hieraan water kunnen onttrekken in droge perioden. Dit zorgt ervoor dat misoogsten voorkomen/verminderd worden, zodat de voedselprijzen niet stijgen door de schaarste die anders ontstaat, omdat de gewassen slecht groeien door een tekort aan water. Dit komt dus niet alleen de landbouw/fruitteelt, maar de hele gemeenschap, ten goede.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

We willen dat de lokale ondernemers profiteren.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Voorwaardenpakket 9: Onderwijs, kennis en economische ontwikkeling

9.1   Ondersteuning lokale onderwijsinstellingen

9.2   Duurzame energiecampus Zeeland

Thema: Onderwijs, kennis en sociale ontwikkeling

9.1 Ondersteuning lokale onderwijsinstellingen

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Het onderwijs staat momenteel onder druk. Onderwijs voor extra inwoners en kinderen zal moeilijk te organiseren zijn.

Wat willen we? *Doel*

Dat (lokale) scholenkoepels onderwijs kunnen aanbieden aan anderstaligen, gecompenseerd door volledige financiering beschikbaar te stellen voor regelruimte en extra personeel. Dit willen we georganiseerd hebben voor de start van de bouw van gerelateerde projecten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Zeeuwse scholenkoepels moeten regelruimte en volledige financiering krijgen om kinderen van werknemers op te vangen naar gelang hun eigen wensen en mogelijkheden.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Vrijheid van onderwijs en het onderwijs aan anderstaligen mag de kwaliteit van bestaand onderwijs niet schaden. Het mag een impuls zijn voor de regio voor koepels die die aan willen gaan.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Onderwijs, kennis en sociale ontwikkeling

9.2 Duurzame energiecampus Zeeland

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Het huidige onderwijssysteem is niet berekend om een snel veranderende vraag en toename van het aantal te scholen cursisten, scholieren en studenten. Het werk rond de energietransitie vraagt meer en toereikende scholing. We willen duurzaam investeren in hoogwaardig onderwijs, passend bij de (komende) energietransitie rond wind-, water-, zon- en kernenergie.

Wat willen we? *Doel*

Een volwaardig en gegarandeerd kenniscluster van primair tot wetenschappelijk onderwijs en onderzoekscentrum met lokale onderwijsmogelijkheden en lokale of mondiale carrièrekansen. We willen een aanzuigend effect voor mensen ook van buiten de regio. Extra opleiding en investering in het behoud en de stimulans van meer vakmensen. Een kenniscluster/kenniscampus gericht op de energietransitie voor techniek en logistiek toegespitst op energie, waarbij integraal opleiden ten behoeve van een optimale samenwerking op de werkvloer gerealiseerd is.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Stel financiële middelen, kennis en regelruimte beschikbaar om een opleidingscentrum/kenniscampus op het gebied van de energietransitie (technisch: zon, wind, waterstof, batterijen, energietransport en energieconversie. En sociale wetenschappen: juridisch, gedragsleer, economisch. En landschapskunde en milieuwetenschap) te realiseren.

De opleiding geeft baangarantie. Zorg dat deze kenniscampus binnen 5 jaar gerealiseerd is.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

We verwachten dat het huidige onderwijssysteem en lokale arbeidsmarkt niet berekend is op de snel veranderende vraag vooraf/tijdens de energietransitie. Om te kunnen anticiperen op de veranderende vraag is een stevige investering in scholing en onderwijs nodig.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland

Voorwaardenpakket 10: Compensatie en schadeloosstelling

Vooraf: Compensatie mag niet gebruikt worden als afkoopmiddel om voorwaarden niet te hoeven realiseren. Compensatie komt bovenop schadeloosstelling en de geformuleerde voorwaarden waaraan voldaan moet worden, en is niet inzetbaar voor reguliere overheidstaken.

- 10.1 Bovenwettelijke ruimtelijke compensatie voor alle projecten afzonderlijk
- 10.2 Geld terugvloeien naar de regio
- 10.3 Behoud en versterken van voorzieningen voor verschillende bevolkingsgroepen en leeftijden in alle dorpen
- 10.4 Reductie overlast andere bedrijven in Sloegebied
- 10.5 Compensatie voor huishoudens/ MKB
- 10.6 Schadeloosstelling, buiten het compensatiefonds om

Thema: Compensatie en schadeloosstelling

10.1 Bovenwettelijke ruimtelijke compensatie voor alle projecten afzonderlijk

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We verwachten veel negatieve impact van deze 9 projecten. Daarvoor dient gecompenseerd te worden.

Wat willen we? *Doel*

Een onafhankelijk fonds voor ruimtelijke en maatschappelijke compensatie. Bijvoorbeeld:

- Groene longen gemeente versterken
- Klimaatadaptatie
- Verduurzaming gebouwde omgeving
- Gezonde leefomgeving
- Duurzame mobiliteit
- Verbeteren sociale cohesie
- Versterking verenigingen
- Biodiversiteit
- Bereikbaarheid buitengebied (glasvezel in de polder)

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Financiering van compensatie:
  - Een bovenwettelijk ruimtelijk compensatie van 4 á 5% van de bouwsom.
  - Compensatie als een boete naar rato bij overschrijding van de bouwtijd en bouwsom.
  - Tijdens de exploitatie compensatie per Megawatt opgesteld vermogen. Dus proportioneel aan de hoeveelheid energie die wordt opgewekt een compensatie in de vorm van energie voor de regio.
- Minimaal 80% uit te keren in een fonds vanaf jaar 1.
- Het fonds wordt beheerd door een onafhankelijke stichting. Indexering is steeds van toepassing.
- Bovendien compensatie per Megawatt opgesteld vermogen voor verlenging huidige centrale in bedrijf.
- Compensatie naar rato: meeste impact meeste compensatie.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Compensatie voor negatieve gevolgen is redelijk, ook een boete bij méér overlast/langere overlast.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Compensatie en schadeloosstelling

10.2 Geld terugvloeien naar de regio

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We zien dat er projecten in de regio komen, waarbij veel geld gemoeid is. Deze projecten zullen deels worden uitgevoerd door partijen van buiten de regio en buiten Nederland.

In Groningen hebben we gezien dat de regio die het betreft niet altijd profiteert van grote projecten en met de lasten achterblijft.

Wat willen we? *Doel*

Energieprojecten moeten aantoonbaar bijdragen aan de lokale economie. Geld wat buiten de regio verdwijnt, moet evenredig terugkomen als investering in de regio.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Volledige wettelijke én bovenwettelijke compensatie tijdens de bouw.
- Compensatie per opgesteld vermogen tijdens de exploitatie.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Bij grote projecten zijn er voorbeelden beschikbaar waar een investeringseis aan vasthangt. Bijv. bij windmolenparken is dit €1150/MWh. En wanneer bij het ministerie van Defensie buitenlandse investeringen worden gedaan, moet het volledige bedrag door de buitenlandse ontvanger terug in Nederland worden geïnvesteerd (compensatie).
- Wij willen geen tweede Groningen worden.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland

10.3 Behoud en versterken van voorzieningen voor verschillende bevolkingsgroepen en leeftijden in alle dorpen

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

We zien een potentieel risico dat de huidige inwoners van gemeente Borsele willen vertrekken als gevolg van de ontwikkelingen omdat zij zullen worden aangetast in hun woongenot.

Wat willen we? *Doel*

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven, MKB-ers, onderwijsinstellingen en niet te vergeten: inwoners. Ook willen we betere openbare vervoersvoorzieningen voor inwoners en werknemers.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Om de bestaande voorzieningen te behouden en te versterken als ook nieuwe voorzieningen toe te voegen is het noodzakelijk om een nader te bepalen structurele financiële compensatie te ontvangen vanuit de initiatiefnemer of rijksoverheid. Dit geldt voor alle voorzieningen (denk ook groene speelvoorzieningen voor kinderen, ontmoetingsplek voor ouderen en sportvoorzieningen voor jongeren).

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

Dit compensatiebedrag zal naar rato van de belasting m.b.t. de grootschalige energietransitie projecten verdeeld worden over de dorpskernen van de gemeente Borsele.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

10.4 Reductie overlast andere bedrijven in Sloegebied

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Bedrijven binnen het Sloegebied veroorzaken geluidsoverlast en luchtvervuiling. Verduurzaming biedt kansen om geluidsbelasting en uitstoot te reduceren (b.v. walstroom).

Wat willen we? *Doel*

Naast minimalisering van de overlast die door de bouw van kerncentrales wordt veroorzaakt ook reductie van overlast van andere bedrijven (door de verduurzaming te versnellen).

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

- Subsidiegelden om verduurzaming te stimuleren.
- Strengere regels bij verstrekken vergunningen nieuwe bedrijven.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Bedrijven hebben de verplichting om vóór 2050 te verduurzamen.
- Voorbeeldfunctie dient algemeen maatschappelijk doel.
- Subsidiegelden mogen niet ten koste gaan van het compensatiefonds.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Compensatie & schadeloosstelling

10.5 Compensatie voor huishoudens/MKB

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

De energieprojecten kunnen Borsele als woonplaats minder aantrekkelijk maken.

Wat willen we? *Doel*

Lastenverlaging waarmee Borsele aantrekkelijk wordt.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Verschillende opties:

- Goedkoop energiecontract voor inwoners
- Stimulering verduurzaming

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Financieel voordeel voor inwoners, die verband houdt met de energietransitie.
- Borsele aantrekkelijk als vestigingsplaats.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

Thema: Compensatie & schadeloosstelling

10.6 Schadeloosstelling, buiten het compensatiefonds om

Wat zien we? Waarom vinden we dit belangrijk? *Kansen en/of bedreigingen*

Burgers en bedrijven raken mogelijk gedupeerd en lijden schade/verlies door één of meerdere projecten in het kader van de energietransitie. En moeten vaak (te) lang op schadeloosstelling wachten.

Wat willen we? *Doel*

Schadeloosstelling van schade, waardeverlies en economisch verlies van eigendom en bedrijven gedurende werkzaamheden en exploitatie van deze projecten.

Wat is daarom onze voorwaarde? *Uitwerking/middel*

Schadeloosstelling:

- Algemene analyse en rapportage van de huizenprijzen in de gemeente: ontwikkeling sinds 2020, vergeleken met nationale trends, voor kleine, middelgrote en grote huizen in kernen en in buitengebied van de gemeente Borssele.
- Mogelijkheid tot gratis taxatie voor een 0-meting (andere bewijslast is ook mogelijk) denk aan WOZ-waarde, eerdere opbrengsten etc.
- Binnen 3 maanden afgehandeld door het Rijk.
(Het Rijk kan dit indien van toepassing verhalen op de bouwer/exploitant etc.)
- Ten alle tijden buiten het compensatiefonds om.
- Aanvraag moet eenvoudig zijn.
- Rekening houden met inflatie/marktwaarde bij schadeloosstelling.

Welke afwegingen hebben we daarbij gemaakt?

- Achteraf discussiëren en langdurige afhandeling brengt extra nadelen voor gedupeerden (bv. stress, extra kosten, verminderde bestaanszekerheid).
- Schadeloosstelling is niet hetzelfde als compensatie.
- Wie gedupeerd is behoeft schadeloosstelling.

Voor welk(e) projecten geldt deze voorwaarde?

1. Bedrijfsduurverlenging bestaande kerncentrale Borssele
2. Nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales
3. Net op zee – IJmuiden Ver Alpha
4. Net op zee – Nederwiek 1
5. Programma verbindingen aanlanding wind op zee (VAWOZ) 2031-2040
6. Nieuw hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
7. Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV Zeeuws-Vlaanderen
8. Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
9. Central Gate

4. Samenstelling en proces

Loting en samenstelling Borselse Voorwaarden Groep

Voorafgaand aan de loting gaf de gemeente Borsele met een communicatiecampagne bekendheid aan de mogelijkheid om deel te nemen aan de Borselse Voorwaarden Groep (BVG). De communicatie verliep via verschillende kanalen en op verschillende momenten, om zoveel mogelijk inwoners te bereiken.

Participatiebureau EMMA verrichtte de loting voor de BVG en begeleidde het proces. De gemeente Borsele vroeg om een groep van 100 inwoners, samengesteld op basis van een aantal criteria, met 85 gelote inwoners en 15 vertegenwoordigers van de dorpsraden. De BVG is representatief voor de gemeente Borsele, met een oververtegenwoordiging van een aantal groepen.

Deelname aan de BVG vraagt een tijdsinvestering van deelnemers. De ervaring leert dat een deel van de deelnemers het proces niet afmaakt en daarom is rekening gehouden met een uitvalpercentage van ongeveer 20% (vanwege andere verplichtingen, ziekte of afgenomen interesse). Op basis van deze inschatting zijn er 110 deelnemers geloot, om met ongeveer 85 gelote deelnemers en een totale groep van 100 deelnemers (aangevuld met vertegenwoordigers van de dorpsraden) te eindigen.

Eerste ronde

In de eerste ronde kregen alle huishoudens van de gemeente Borsele een uitnodigingsbrief. In deze brief stond een code waarmee iedereen uit het huishouden zich kon aanmelden.

Tweede loting

De mensen die zich naar aanleiding van deze brief hadden aangemeld voor de BVG vulden een vragenlijst in. Er is gevraagd naar leeftijd, geslacht en postcode. Deze lijst vormde de basis voor de criteria waarop de tweede gestratificeerde loting plaatsvond.

Hieronder volgt per meegenomen criterium een overzicht van de (voorgenomen) verdeling binnen de groep deelnemers, en uitleg wanneer er is afgeweken van percentages. Alleen op het criterium geslacht is er afgeweken van de streefaantallen, omdat er geen rekening is gehouden met een streefaantal voor de antwoordmogelijkheid 'anders'.

1. Geslacht

	Percentage Borsele	Streefaantal steekproef	Aantal in steekproef	Percentage in steekproef
Vrouwen	49%	65	64	58%
Mannen	51%	45	44	40%
Anders/non-binair	-	-	2	2%
Totaal		110	110	

Er zijn meer vrouwen dan mannen ingeloot, met de verwachting dat dit tijdens het proces rechtstreekt. Uit ervaring van EMMA is het risico dat vrouwen het proces niet afmaken groter dan bij mannen.

Vooraf is er geen streefaantal vastgesteld voor de categorie 'anders'. Omdat zich een aantal mensen heeft aangemeld die 'anders' of 'non-binair' heeft ingevuld, is ervoor gekozen om twee van deze mensen in te loten.

2. Leeftijd

<i>Leeftijdscategorie</i>	<i>Percentage Borsele</i>	<i>Streefaantal steekproef</i>	<i>Aantal in steekproef</i>	<i>Percentage in steekproef</i>
16-24	11%	27	27	25%
25-34	11%	27	27	25%
35-49	17%	25	25	23%
50-64	23%	16	16	15%
65+	22%	15	15	14%
Totaal		110	110	

De ervaring leert dat het risico dat deelnemers onder de vijftig het proces niet afmaken groter is dan deelnemers boven de vijftig. Daarom zijn er meer jonge deelnemers ingeloot. Met de verwachting dat dit grotendeels rechtrok tijdens het proces.

Omdat het vraagstuk voor de BVG zich specifiek richt op de toekomst, heeft de raads werkgroep aangegeven dat de aanwezigheid en representatie van jongere inwoners specifiek van belang is.

3. Verdeling over de dorpskernen

<i>Kern</i>	<i>Postcodegebied</i>	<i>Aantal inwoners</i>	<i>Percentage</i>	<i>Streefpercentage steekproef</i>	<i>Streefaantal steekproef</i>	<i>Aantal in steekproef</i>	<i>Percentage in steekproef</i>
's-Gravenpolder	4431	4745	20%	10%	11	11	10%
Hoedekenskerke	4433	707	3%	4%	4	4	4%
Kwadendamme	4434	983	4%	4%	4	4	4%
Baarland	4435	617	3%	4%	4	4	4%
Oudelande	4436	677	3%	4%	4	4	4%
Ellewoutsdijk	4437	381	2%	4%	4	4	4%
Driewegen	4438	574	2%	5%	5	5	5%
Ovezande	4441	1189	5%	7%	8	8	7%
Nisse	4443	601	3%	4%	4	4	4%
's-Heer Abtskerke	4444	509	2%	4%	4	4	4%
Heinkenszand	4451	5554	24%	13%	14	14	13%
's-Heerenhoek	4453	2006	9%	12%	13	13	12%
Borssele	4454	1488	6%	9%	10	10	9%
Nieuwdorp	4455	1309	6%	9%	10	10	9%
Lewedorp	4456	1826	8%	10%	11	11	10%
		23166			110	110	

Voor de verdeling over de dorpskernen is er een cirkelstrategie toegepast. De raads werkgroep heeft aangegeven dat de dorpskernen die het dichtst bij het Sloegebied liggen oververtegenwoordigd moeten zijn. De postcodegebieden die binnen een straal van 5 kilometer vanaf de huidige kerncentrale liggen (Borssele, 's-Heerenhoek en Nieuwdorp) zijn oververtegenwoordigd. Daarom zijn er voor elk van deze dorpskernen drie extra deelnemers ingeloot. De postcodegebieden die binnen een straal van 8 kilometer vanaf de huidige kerncentrale liggen (Driewegen, Ovezande en Lewedorp) zijn licht oververtegenwoordigd. Voor elk van deze dorpskernen zijn twee extra deelnemers ingeloot.

Per dorpskern is er rekening gehouden met een minimumaantal van vier deelnemers. De reden hiervoor is om ervoor te zorgen dat, na eventuele uitval, elke dorpskern met in ieder geval twee deelnemers vertegenwoordigd waren in de BVG.

Vertegenwoordigers dorpsraden

Aan alle dorpsraden is gevraagd om een vertegenwoordiger af te vaardigen. Dit hebben zij gedaan nadat bekend was welke inwoners er door loting geselecteerd waren om deel uit te maken van de BVG. In tegenstelling tot de 'gewone' ingelote inwoners van Borsele, was het voor de vertegenwoordigers van de dorpsraden toegestaan om bijvoorbeeld bij ziekte of vakantie een vervanger deel te laten nemen aan de bijeenkomsten. In totaal namen 14 vertegenwoordigers van dorpsraden deel; Heinkenszand had tijdens de BVG geen dorpsraad. De vertegenwoordiger van de dorpsraad van Baarland is ook ingeloot als inwoner. Er is daarnaast geen extra vertegenwoordiger van de dorpsraad Baarland afgevaardigd. Bij 3 van de 5 bijeenkomsten waren alle dorpsraden vertegenwoordigd.

Ontwikkeling aantal en kenmerken deelnemers

Gedurende het proces zijn er deelnemers afgevallen. Dit is deels ondervangen in de loting, door meer dan 100 inwoners in te loten, en uit elke kern minimaal vier inwoners in te loten. Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van het aantal deelnemers (inclusief vertegenwoordigers van de dorpsraden) zien.

Ontwikkeling aantal deelnemers BVG

	Aantal ingeloot	Aantal bijeenkomst 1	Aantal bijeenkomst 2	Aantal bijeenkomst 3	Aantal bijeenkomst 4	Aantal bijeenkomst 5
Totaal (incl. dorpsraden)	110	102	100	92	87	89

Daarnaast is er een analyse gedaan van de kenmerken van de deelnemers aan bijeenkomsten 1, 4 (uitwerken voorwaarden) en 5 (instemming voorwaardenpakketten). In deze analyse zijn de vertegenwoordigers van de dorpsraden niet meegenomen.

1. Ontwikkeling geslacht

	Aantal in steekproef	Aantal bijeenkomst 1	Aantal bijeenkomst 4	Aantal bijeenkomst 5
Vrouwen	64	53	43	48
Mannen	44	33	29	28
Anders/non-binair	2	2	1	0
Totaal	110	88	73	76
Totaal incl. dorpsraden	124	102	87	89

De verwachting voorafgaand aan het proces was dat er meer vrouwen dan mannen zouden uitvallen. Dit bleek niet het geval te zijn. Daarom is de BVG met meer vrouwen dan mannen geëindigd.

2. Ontwikkeling leeftijd

Leeftijdscategorie	Aantal in steekproef	Aantal bijeenkomst 1	Aantal bijeenkomst 4	Aantal bijeenkomst 5
16-24	27	21	18	14
25-34	27	21	17	18
35-49	25	22	18	19
50-64	16	14	10	13
65+	15	10	10	12
Totaal	110	88	73	76
Totaal incl. dorpsraden	124	102	87	89

De verwachting voorafgaand aan het proces was dat er relatief veel deelnemers onder de 50 zouden uitvallen. Deze aanname bleek terecht. De grootste uitval van deelnemers zijn de deelnemers onder de 50.

4. Ontwikkeling verdeling over de dorpskernen

<i>Kern</i>	<i>Postcodegebied</i>	<i>Aantal in steekproef</i>	<i>Aantal bijeenkomst 1</i>	<i>Aantal bijeenkomst 4</i>	<i>Aantal bijeenkomst 5</i>
's-Gravenpolder	4431	11	9	7	6
Hoedekenskerke	4433	4	3	2	4
Kwadendamme	4434	4	4	3	3
Baarland	4435	4	2	3	2
Oudelande	4436	4	3	4	3
Ellewoutsdijk	4437	4	3	2	3
Driewegen	4438	5	5	5	5
Ovezande	4441	8	7	5	6
Nisse	4443	4	4	4	4
's-Heer Abtskerke	4444	4	4	1	2
Heinkenszand	4451	14	11	10	9
's-Heerenhoek	4453	13	12	9	9
Borssele	4454	10	6	6	6
Nieuwdorp	4455	10	5	5	5
Lewedorp	4456	11	10	7	9
Totaal		110	88	73	76
Totaal incl. dorpsraden		124	102	87	89

Voor de verdeling over de dorpskernen is gebruik gemaakt van een cirkelstrategie. De kernen die het dichtst bij de huidige kerncentrale liggen, zijn in de steekproef oververtegenwoordigd. In de uiteindelijke samenstelling van de BVG zien we dat er uit de eerste ring (Borssele, 's-Heerenhoek en Nieuwdorp) 13 deelnemers zijn afgehaakt. Uit de tweede ring (Driewegen, Ovezande en Lewedorp) zijn 4 deelnemers afgefallen.

1.1 Lokale experts

Ter ondersteuning van de BVG zijn, door een onafhankelijk HR-bureau, 13 lokale experts uit de gemeente Borssele geselecteerd. Zij hebben de volgende expertises:

- Kernenergie
- Duurzame energie en klimaat
- Juridisch
- Planologie
- Ruimtelijke ordening
- Financiën
- Historische en culturele wetenschap
- Nautische kennis
- Agrarische kennis
- Sociale wetenschap
- Economie
- Communicatie
- Infrastructuur
- Veiligheid

De lokale experts waren tijdens alle bijeenkomsten beschikbaar om inhoudelijke vragen te beantwoorden.

Gedurende het proces zijn op verzoek van deelnemers aanvullende experts toegevoegd. Namelijk:

- Ecoloog met expertise over de Westerschelde
- Landschapsarchitect
- Adviseur Veiligheid bij calamiteiten

1.2 Procesomschrijving

De BVG kwam vijf keer bij elkaar en stelde tijdens deze avondbijeenkomsten de Borselse Voorwaarden op. Dit deed de groep op:

- Bijeenkomst 1: maandag 5 juni 2023
- Bijeenkomst 2: maandag 26 juni 2023
- Bijeenkomst 3: maandag 11 september 2023
- Bijeenkomst 4: maandag 25 september 2023
- Bijeenkomst 5: dinsdag 24 oktober 2023

Elke bijeenkomst werd afgetrapt om 18.00 uur en afgesloten rond 21.30 uur. Bij aanvang van de eerste bijeenkomst ontvingen alle deelnemers een map met relevante documentatie. Later in het proces was er ook een online werkmap met alle documentatie en tussenresultaten. Onderstaand een beknopte terugblik per bijeenkomst.

Bijeenkomst 1: Vraagstelling, werkafspraken en komst minister voor Economische Zaken en Klimaat

- De BVG ging van start met de opening door burgemeester Gerben Dijksterhuis en de komst van minister voor Klimaat en Energie Rob Jetten. De minister benadrukte het belang van de voorwaarden, dat de gemeenteraad het als zwaarwegend advies zal behandelen en dat hij de voorwaarden uiteindelijk, nadat deze zijn overhandigd aan de gemeenteraad, graag in ontvangst neemt. Leden van de BVG kregen de gelegenheid om vooraf ingestuurde vragen te stellen aan de minister.
- Welkom en voorstellen: deelnemers vanuit alle dorpskernen, vertegenwoordigers van dorpsraden, lokale experts, gespreksbegeleiders en de ondersteuning van bureau EMMA.
- Toelichting op het vraagstuk en de projecten door Frank van Bussel, programmamanager namens de gemeente Borsele.
- Werkafspraken: de overgrote meerderheid van de BVG stemt in met het voorstel om bij 66% van de stemmen een voorstel aan te nemen. Ook wordt het voorstel over hoe we 'de buitenwereld' betrekken aangenomen. We zijn transparant over het proces rondom de bijeenkomsten. Opbrengsten zijn namens de groep, het is niet relevant van wie welk voorstel is gekomen. Dit delen we dan ook niet. Tijdens de eerste, derde en laatste bijeenkomst nodigen we de pers en de raadswerkgroep uit op een specifiek moment. Praten met de pers hoeft op deze momenten niet, mag wel. Over de inhoud van de voorwaarden of de avonden communiceren we na afloop van het proces.
- Nadat Frank van Bussel (gemeente Borsele) heeft gepresenteerd welke thema's tot nu toe zijn opgehaald tijdens bijeenkomsten en gesprekken in het voortraject, hebben deelnemers in groepjes aanvullende relevante onderwerpen geïnventariseerd. Zo komt de groep tijdens de bijeenkomst tot 14 thema's.
- Lokale experts, die gedurende het gehele proces de deelnemers helpen met hun expertise, stellen zich voor.
- Deelnemers stemmen op thema's die ze willen verdiepen tijdens de volgende bijeenkomst. Over deze thema's wordt tijdens de tweede bijeenkomst een presentatie gegeven.

Bijeenkomst 2: Verdieping en titels voorwaarden

- Na een introductie worden deelnemers uitgenodigd om mee te gaan naar Hinkley Point C in het Verenigd Koninkrijk, om zelf te zien en te ervaren wat de bouw van nieuwe kerncentrales betekent voor de omgeving. Deelnemers konden zich aanmelden, waarna geloot is.

- Presentaties lokale experts en opstellen titels voorwaarden. Er zijn presentaties over de vier gekozen thema's: Landschap, natuur, cultureel erfgoed en behoud identiteit (1), Mobiliteit, infrastructuur en bereikbaarheid (2), Bouwruimte en bouwoverlast (3) en Wonen, gezondheidszorg, onderwijs en andere voorzieningen (4). Deelnemers die niet naar een presentatie over een van deze thema's wilden, konden werken aan de overige thema's. Elke deelnemer bezoekt twee thema's en in groepjes formuleren deelnemers titels van voorwaarden.
- Na het brainstormen over titels van voorwaarden doen deelnemers voorstellen voor het toevoegen van aanvullende expertise aan de groep van lokale experts. Na stemming worden aanvullende experts uitgenodigd over veiligheid bij calamiteiten, ecologie en landschapsarchitectuur. Aanvullende vragen over de impact van de bouw van een kerncentrale worden meegegeven aan de groep die Hinkley Point C bezoekt. Andere voorstellen voor o.a. onafhankelijke aanvullende experts over kernenergie zijn niet door de groep aangenomen.

Bijeenkomst 3: Aanvullende expertise en verzamelen inhoud van de voorwaarden

- Praktische zaken zoals het inrichten van de schrijfgroep (deelnemers kunnen zich hiervoor aanmelden), het opslaan van documenten, een voorstel voor hoe we over de voorwaarden stemmen in themapakketten en een format voor het opstellen van voorwaarden.
- Presentatie door de deelnemers die Hinkley Point C bezochten.
- Presentaties aanvullende experts.
- Verzamelen inhoud van de voorwaarden. Deelnemers geven hun input voor de voorwaarden van de verschillende thema's.
- Afsluiting met de bekendmaking van de schrijfgroep (na loting), stemming over het besluitvormingsproces en de afspraak dat de lokale experts en een jurist alle voorwaarden van feedback voorzien.

Bijeenkomst 4: Uitwerken van de voorwaarden

- Vooraf hebben deelnemers het overzicht aan voorwaarden met feedback ontvangen en hun voorkeuren aangegeven waaraan zij willen werken. Tijdens de vierde bijeenkomst werken de deelnemers in groepen per thema aan de voorwaardenpakketten. Eerst aan het geheel, dan aan de uitwerking per voorwaarde en vervolgens schrijven de deelnemers hun uiteindelijke teksten op grote vellen.
- In het laatste uur van de bijeenkomst bezoeken de deelnemers alle thema's, nemen alle voorwaarden door en plakken groene stickers op de voorwaarden die hun steun verdienen. Alle voorwaarden hebben uiteindelijk voldoende stickers (meer dan 10) om onderdeel uit te maken van de voorwaardenpakketten die in de vijfde bijeenkomst ter stemming worden gebracht.

Bijeenkomst 5: Stemmen over de voorwaardenpakketten

- Voorafgaand aan de vijfde bijeenkomst konden deelnemers wijzigingsvoorstellen indienen op de voorwaarden(pakketten). De wijzigingsvoorstellen zijn gebundeld en voorafgaand aan de bijeenkomst rondgestuurd aan alle deelnemers.
- Aan het begin van de bijeenkomst was demissionair minister voor Klimaat en Energie Rob Jetten aanwezig. Hij werd bijgepraat over de stappen die de Borselse Voorwaarden Groep heeft gezet na zijn eerste bezoek in juni. Vervolgens kreeg hij een korte presentatie van twee deelnemers die een bezoek brachten aan Hinkley Point C in het Verenigd Koninkrijk. Zij deelden hun bevindingen en conclusies. De minister was verrast over wat daar aan ervaringen, kennis en leerpunten is opgehaald. Hij sprak zijn waardering uit voor het proces van de Borselse Voorwaarden Groep en stelde dat ook het kabinet het heel bijzonder vindt dat er de afgelopen maanden met honderd mensen vrijwillig heel veel tijd is geïnvesteerd in het formuleren van de Borselse Voorwaarden. Ook stelde hij dat het kabinet heel serieus gaat kijken naar de Borselse Voorwaarden. Hij kon niet beloven dat het kabinet overal aan gaat voldoen.

- Burgemeester Dijksterhuis sprak vervolgens met de minister af dat de uiteindelijke voorwaarden, na vaststelling door de gemeenteraad, en na samenvoeging met die van de provincie Zeeland in Den Haag worden aangeboden.
- Vervolgens stemden de deelnemers over de wijzigingsvoorstellen en de totale voorwaardenpakketten. Een deel van de wijzigingsvoorstellen is aangenomen. Vervolgens zijn alle 10 de voorwaardenpakketten aangenomen.
- De voorwaarden werden door deelnemers van de BVG overhandigd aan burgemeester Gerben Dijksterhuis, als vertegenwoordiger van het college van B&W en de gemeenteraad van de gemeente Borsele.

Tot slot

Namens de Borselse Voorwaarden Groep willen wij het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad danken voor de mogelijkheid om ons als inwoners van Borsele uit te spreken over de voorwaarden die wij belangrijk vinden bij de mogelijke komst van de negen (energie)projecten.

De plannen die mogelijk in onze regio tot uitvoering zullen komen, zijn omvangrijk en ingrijpend. Naast de kerncentrale die mogelijk langer in werking blijft en de mogelijke komst van twee nieuwe kerncentrales zijn meer projecten voorzien in onze leefomgeving. Dit op een steenworp afstand van kernen als Borssele, 's-Heerenhoek, Nieuwdorp en Lewedorp. Deze ontwikkelingen zetten onze leefbaarheid onder druk. Het vertrouwen wat ons als inwoners is geschonken door de gemeente Borsele om hierover mee te spreken, is dan ook met beide handen voortvarend aangegrepen.

Wij hebben ons tijdens een intensief traject van vijf avonden gebogen over de mogelijke voorwaarden. Daarbij werden we ondersteund door lokale experts die ons hebben voorzien van relevante informatie over de ontwikkelingen. Wij willen de lokale experts en ook de medewerkers van de gemeente Borsele bedanken voor hun inzet en ondersteuning bij het proces om tot dit eindresultaat te komen.

Het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad van Borsele hebben voorafgaand aan het traject aangegeven dat zij de opgestelde voorwaarden als zwaarwegend advies zien en (voor zo ver juridisch mogelijk) volledig over zullen nemen. Hieruit blijkt dat zij net als ons het belang inzien dat inwoners gehoord worden in belangrijke ontwikkelingen als deze.

De sfeer tijdens de gesprekken was goed, er was ruimte voor iedereen om zijn of haar mening te geven. De bewoners konden zo allemaal hun bijdrage leveren. In het rapport wat u zojuist tot u heeft kunnen nemen, leest u het resultaat van dit proces.

De voorwaarden zijn opgesteld met de wetenschap en de kennis over de ontwikkelingen van de periode juni tot en met oktober 2023. Mochten er onvoorziene omstandigheden en nieuwe inzichten komen die ervoor zorgen dat de Borselse Voorwaarden bijgesteld moeten worden, verwachten wij van de gemeente Borsele dat zij dit opnieuw samen met inwoners (in een participatief traject) vormgeven. Van de landelijke politiek verwachten wij hiervoor begrip, flexibiliteit en draagvlak.

Wij willen meegeven dat nimmer de leefbaarheid van de streek uit het oog mag worden verloren. De beslissingen die nu voor ons worden gemaakt hebben een decennialange invloed op onze leefomgeving. Onze leefbaarheid, natuur, milieu en economie zijn van onschatbare waarde voor ons, onze kinderen en kleinkinderen.

Beste politicus, initiatiefnemer of ontwikkelaar, neem onze voorwaarden daarom uiterst serieus en zorg ervoor dat dit unieke stukje Nederland een fijne omgeving blijft om trots op te zijn.